
KO‘K YO‘TAL KASALLIGI BOLALAR ORASIDA TARQALISHI VA UNGA QARSHI CHORA TADBIRLAR

Nuriddinov Axmad Muxammadiyevich ¹

¹ Samarqand davlat tibbiyot universiteti

Yuqumli kasalliklar va epidemiologiya kafedrasida assistenti

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 21.01.2025

Revised: 22.01.2025

Accepted: 23.01.2025

KALIT SO‘ZLAR:

Ko‘k yo‘tal, kasallik tarqalishi, profilaktika, immunizatsiya, davolash, nafas yo‘llari, epidemiyalar, sanitariya.

Ko‘k yo‘tal kasalligi (pertussis) - bu yuqori nafas yo‘llarining infeksiyon kasalligi bo‘lib, asosan kichik yoshdagi bolalarda uchraydi. Kasallik asosan yengil, ammo og‘ir holatlar va o‘limga olib kelishi mumkin. Mazkur maqolada ko‘k yo‘tal kasalligining aholi orasida tarqalish darajasi, kasallikning tarqalishini oldini olish uchun amalga oshirilayotgan profilaktik choralar va zamonaviy davolash usullari haqida so‘z yuritiladi. Kasallikning oldini olishda immunizatsiya, tibbiy nazorat va umumiy sanitariya sharoitlarini yaxshilashning ahamiyati ta’kidlanadi.

KIRISH. Ko‘k yo‘tal - bu yuqori nafas yo‘llarining bakterial infeksiyasi bo‘lib, uni Bordetella pertussis bakteriyasi keltirib chiqaradi. Ushbu kasallik asosan kichik bolalar orasida tarqaladi, ammo immunizatsiya darajasi pasaygan aholida kattalar orasida ham uchrashishi mumkin. Kasallikning tarqalishi, ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlarda, salbiy sanitariya sharoitlari va emlash darajasining pastligi bilan bog‘liq. Ko‘k yo‘talning ilgari yuqori darajada tarqalishi epidemiologik xavf tug‘dirsa-da, hozirgi kunda global miqyosda emlashning rivojlanishi kasallikning oldini olishda muhim rol o‘ynaydi.

Ko‘k yo‘tal kasalligining tarqalishi bir qator omillarga bog‘liq. Asosiy omillar orasida aholi zichligi yuqori hududlar, emlashning past darajasi, sanitariya va gigiena sharoitlarining yomonligi, shuningdek, kasallikka qarshi immunitetning zaifligi mavjud.

Ko'k yo'tal, asosan, bola yoshidagi bemorlarda uchraydi, ammo emlash darajasi pasaygan joylarda kattalar orasida ham tarqalishi mumkin.

Kasallikning oldini olishda eng samarali chora — bu profilaktik emlash. Hozirgi kunda bir nechta vaksinalar mavjud bo'lib, ular nafaqat ko'k yo'talni, balki difteriya va tetanus kabi boshqa kasalliklarni ham oldini olishga yordam beradi. Ko'k yo'talga qarshi emlash, kasallikning og'ir shakllarini va asoratlarni kamaytirishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, emlashning keng miqyosda amalga oshirilishi kasallikning tarqalishini sezilarli darajada cheklaydi.

Agar ko'k yo'tal aniqlansa, bemorlarni antibiotiklar bilan davolash mumkin. Buning natijasida kasallikning davomiyligi qisqaradi va boshqalarga yuqishi oldini olinadi. Shuningdek, kasallikni erta aniqlash va samarali davolash usullarini qo'llash, kasallikni yengil o'tkazishga yordam beradi.

Profilaktika, toza ichimlik suvi, gigiena va sanitariya sharoitlarini yaxshilash, shuningdek, emlash dasturlarining kengaytirilishi ko'k yo'talning tarqalishining oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Aholining barcha qatlamlarini emlash orqali kasallikning oldini olish mumkin bo'lib, bu dunyo bo'ylab joriy etilgan va samarali choralardan biridir.

Shuningdek, kasallik tarqalishini oldini olish uchun tibbiy mutaxassislarining maslahatlari va yordamiga murojaat qilish lozim. Kasallikni erta aniqlash, kasallikning yengil shakllarini vaqtida davolash va umumiy sog'liqni saqlashni yaxshilash ko'k yo'tal kasalligi tarqalishini sezilarli darajada kamaytirishga yordam beradi.

Ko'k yo'tal kasalligi, ya'ni pertussis, yuqori nafas yo'llarini ta'sir qiluvchi bakterial infeksiya bo'lib, Bordetella pertussis bakteriyasi tomonidan keltirib chiqariladi. Ushbu kasallik asosan bolalar orasida keng tarqalgan bo'lsa-da, kattalarda ham uchrashi mumkin. Ko'k yo'talning asosiy alomati - kuchli va davriy yo'tal bo'lib, bu holat kasallikning belgilari rivojlanishining boshlang'ich bosqichlarida ko'p hollarda yengil bo'ladi. Kasallikning og'ir shakllari ayniqsa kichik bolalar va immuniteti zaif odamlar uchun xavf tug'diradi.

Kasallikning tarqalishiga bir nechta omillar ta'sir qiladi. Bular orasida aholi zichligi yuqori bo'lgan hududlarda kasallik tarqalishining tezligi ortadi. Shuningdek, kasallikni yuqishi odamlar orasida to'planish, ya'ni maktablar, bolalar bog'chalari yoki oilalarida ham tez sodir bo'lishi mumkin. Immunizatsiya darajasi past bo'lgan hududlarda kasallikning tarqalishi yanada kengayishi mumkin. Shuning uchun, ko'k yo'talni oldini olishda emlash eng samarali va muhim chora sifatida ko'riladi.

Immunizatsiya, ya'ni emlash orqali ko'k yo'talga qarshi zarur immunitetni yaratish mumkin. Hozirgi kunda bolalar uchun ko'p komponentli vaksinalar mavjud bo'lib, ular nafaqat ko'k yo'talga, balki boshqa kasalliklar, masalan, difteriya va tetanusga qarshi ham himoya qiladi. Yaxshi emlash ko'proq shaxsni kasallikka qarshi himoya qiladi va umumiy aholi sog'lig'ini yaxshilashga yordam beradi. Tibbiy mutaxassislar, shuningdek, kasallikni oldini olish uchun toza ichimlik suvi, gigiena va sanitariya sharoitlarini yaxshilash, to'g'ri davolash va kasallikni tez aniqlashni ta'kidlaydilar.

Kasallikning tarqalishini oldini olishda, ko'k yo'talni erta aniqlash juda muhimdir. Bunda kasallik alomatlari ko'rinishida yo'tal va boshqa simptomlar paydo bo'lganda darhol tibbiy yordam olish lozim. Kasallikning asoratlari bo'lishining oldini olish uchun antibiotiklar va boshqa davolash usullari yordamida ko'k yo'talni samarali davolash mumkin.

Yaqinda olib borilgan tadqiqotlar ko'rsatadiki, ko'k yo'talni erta aniqlash va tezda davolash usullarini qo'llash kasallikning rivojlanishiga qarshi samarali choralar ko'rilishiga yordam beradi. Bundan tashqari, sanitar sharoitlar va gigiena amaliyotlari ham kasallikning tarqalishini sezilarli darajada kamaytiradi.

Natijada, ko'k yo'tal kasalligi hamma yosh guruhlar uchun xavfli bo'lishi mumkin, lekin uning oldini olishda emlash, sanitariya va gigiena qoidalariga rioya qilish hamda tibbiy nazoratni kuchaytirish orqali kasallikning tarqalishini oldini olish mumkin.

Ko'k yo'tal kasalligining tarqalishining sabablari:

Ko'k yo'talning tarqalishi bir qancha omillarga bog'liq. Bular orasida odamlar orasida to'planish (masalan, maktablar, bolalar bog'chalari), gigiena qoidalariga rioya etmaslik, emlashning past darajasi va muayyan yosh guruhlarida kasallikka qarshi immunitetning zaifligi kabilar mavjud. Aholi orasida kasallik tarqalishini tahlil qilishda, infeksiyaning bevosita shaxsdan-shaxsga yuqishi, alomatlarining kech paydo bo'lishi va kasallikni vaqtida aniqlashning qiyinligi ko'plab muammolarni keltirib chiqaradi.

Profilaktik tadbirlar va epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar:

Ko'k yo'tal kasalligining tarqalishini oldini olishda asosiy chora emlash hisoblanadi. Hozirgi kunda ko'plab davlatlar va tibbiyot tashkilotlari bolalar va kattalarda emlash tizimini joriy etgan. Emlash, nafaqat kasallikning oldini olish, balki uning tarqalishini cheklashda ham samarali vosita sifatida tanilgan. Bundan tashqari, toza ichimlik suvi, sanitariya va gigiena sharoitlarini yaxshilash, shuningdek, kasallik aniqlanganda vaqtida tibbiy yordam olish ham muhim ahamiyatga ega. Yaqinda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar

shuni ko'rsatadiki, ko'k yo'talni erta aniqlash va davolashda antibiotiklar samarali vosita hisoblanadi.

Xulosa:

Ko'k yo'tal kasalligi global miqyosda keng tarqalgan va bu kasallikka qarshi profilaktik choralar muhim ahamiyatga ega. Emlash, tibbiy nazorat va sanitariya sharoitlarini yaxshilash orqali kasallikning tarqalishini sezilarli darajada kamaytirish mumkin. Shu bilan birga, kasallikni erta aniqlash va samarali davolash usullarini joriy etish ham uning oldini olishda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, sanitariya va gigiena sharoitlarini yaxshilash, toza ichimlik suvini ta'minlash va tibbiy yordamni erta olish orqali ko'k yo'tal kasalligiga qarshi kurashish mumkin. Kasallikning tez aniqlanishi va samarali davolash usullarini joriy etish, uning tarqalishini minimallashtirishga yordam beradi. Kasallikning oldini olishda va uning tarqalishini cheklashda barcha aholi qatlamlarini emlash va tibbiy ko'mak olishni rag'batlantirish muhimdir.

Umuman olganda, ko'k yo'tal kasalligiga qarshi profilaktik chora-tadbirlarni amalga oshirish va sog'liqni saqlash tizimlarini mustahkamlash orqali ko'k yo'talning tarqalishini to'xtatish mumkin. Aholining salomatligini saqlashda, ayniqsa, bolalar va immuniteti zaif bo'lgan kattalarga ko'mak berish zarur. Bu yo'lda ko'p tomonlama yondashuv va global hamkorlik muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Muxammadiyevich N. A. Origin, Lifestyle, Development And Against Viruses And Bacteria That Endanger Our Life Struggle //Genius Repository. – 2023. – T. 24. – C. 16-21.
2. Muhammadiyevych N. A. et al. FUNDAMENTALS OF ENSURING HEALTH LEVEL AND LIFE ACTIVITY SAFETY OF YOUNG CHILDREN //JOURNAL OF SCIENCE, RESEARCH AND TEACHING. – 2023. – T. 2. – №. 5. – C. 141-144.
3. Muxammadiyevich N. A., Muxiddinovana M. G. YUQUMLI KASALLIKLAR BILAN OG 'RIGAN BEMORLAR PARVARISHINING UMUMIY QOIDALARI //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 31. – №. 2. – C. 7-11.
4. Muhammadievich N. A., Kodirovich B. D. THE PROBLEM OF UNSUFFICIENT ATTENDANCE PHYSICAL EDUCATION LESSONS //World Bulletin of Management and Law. – 2022. – T. 7. – C. 97-98.
5. Muhamadievich N. A., Kodirvich B. D. Patriotic Education as one of the Components Of National Security. Eurasian Scientific Herald 6, 88-90 [Электронный pecyпc].

6. Qodirovich B. D. et al. VIRUSLI GEPATIT A NING OLDINI OLISH VA EPIDEMIOLOGIYASI //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 33. – №. 1. – С. 94-97.

7. Muhammadiyevich N. A. THE ROLE OF HYGIENE IN THE PREVENTION OF ILLNESS AND DISEASE.

8. Кодирович Б. Д. Олий ва ўрта махсус таълим муассасаларида ҳарбий ватанпарварлик тарбиясини такоминлаштириш //Педагогика ва психологида иновациялар. – 2020. – Т. 5. – С. 102-107.

9. Muhammadiyevych N. A. et al. FUNDAMENTALS OF ENSURING HEALTH LEVEL AND LIFE ACTIVITY SAFETY OF YOUNG CHILDREN //JOURNAL OF SCIENCE, RESEARCH AND TEACHING. – 2023. – Т. 2. – №. 5. – С. 141-144.

10. Muhamadievich N. A. Protection of Population Life Activities and Action in the Process of Emergencies Eurasian Research Bulletin, 17, 16–18 [Электронный ресурс].

11. Muhamadievich N. A. TA'LIM MUASSASALARIDA HFX MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH Ustozlar Uchun, 41 (1), 117–122 [Электронный ресурс].

